

वा० रा०

॥१२०॥

येन विवासनेन वयं पीडिताः तद्विवासनं राज्ञा तु कार्यं वा कार्यमिवाकार्यं कृतं कैकेय्या लघुशासनं आश्रुत्य प्रतिज्ञाय कृतं ॥ यद्वा तद्विवासनं कृतं कार्यं कर्तुं योग्यं वा भवतु अकार्यं कर्तुं योग्यं वा भवतु अस्माकं तु पीडा सर्वथैवेत्यर्थः ॥ २७ ॥ उक्तमेवार्थं प्रकारांतरेणाह ॥ यदीति ॥ यदि यत् रामः प्रव्राजितः तत् लोभरूपेण कारणेन कैकेय्या कारितं ॥ यद्वा कैकेय्यै प्रतिश्रुतवरदाननिमित्तकं वा भवतु ॥ सर्वथा दुष्कृतं कृतं अनुचितं कृतं ॥ एतद्व्यतिरिक्तं वरयेति सुवचत्वात् ॥ वरदानकाले विशिष्यनियोगाभावाच्च ॥ पतित्वेन भार्याशिक्षणे समग्राधिकाराच्च ॥ २८ ॥ ननु दैवप्रेरणयेदं जातमिति न दोषो राज्ञ इत्याशंक्य निरपराधपुत्रत्यागे दोषस्त्ववश्यं राज्ञ इत्याह ॥ इदमिति ॥ ईश्वरस्य कृ

राज्ञा तु खलु कैकेय्या लघुचाश्रुत्य शासनं ॥ कृतं कार्यं मकार्यं वा वयं येनाभिपीडिताः ॥ २७ ॥ यदि प्रव्राजितो रामो लोभकारणकारितं ॥ वरदाननिमित्तं वा सर्वथा दुष्कृतं कृतं ॥ २८ ॥ इदं तावद्यथा काममीश्वरस्य कृतं कृतं ॥ रामस्य तु परित्यागेन हेतुमुपलक्षये ॥ २९ ॥ असमीक्ष्य समारब्धं विरुद्धं बुद्धिलाघवात् ॥ जनयिष्यति संक्रोशं राघवस्य विवासनं ॥ ३० ॥ अहं तावन्महाराजे पितृत्वं नोपलक्षये ॥ भ्राता भर्ता च बंधुश्च पिता च मम राघवः ॥ ३१ ॥ सर्वलोकप्रियं त्यक्त्वा सर्वलोकहिते रतं ॥ सर्वलोको नुरज्येत कथंचानेन कर्मणा ॥ ३२ ॥

ते ईश्वरप्रेरणायां सत्यां यथा कामं ईश्वरेच्छामनतिक्रम्येदं तावत्कृतं भवतु नाम तथापि तु रामस्य परित्यागे हेतुभूतं दोषं न पश्यामि ॥ अतः केवलं बुद्धिलाघवात् असमीक्ष्य उचितानुचितमनवेक्ष्य विरुद्धं धर्मशास्त्रविरुद्धमारब्धं रामविवासनं संक्रोशं इह परत्र च दुःखं जनयिष्यत्येव निर्हेतुकपुत्रदारत्यागस्योपपातके पुगणनादिति भावः ॥ २९ ॥ ३० ॥ गुरोरप्यवलितस्य कार्याकार्यमजानतः ॥ उत्पथं प्रतिपन्नस्य परित्यागो विधीयते इति वचनार्थं हृदि निधायाह ॥ अहमिति ॥ भर्ता स्वामी पिता चेति ज्येष्ठो भ्राता पितुः सम इत्युक्तेः वस्तुतस्तु केवलमायिकत्वाल्लक्ष्मणादिशरीराणां तेषामेव मुक्तौ न दोष इति बोध्यं ॥ ३१ ॥ सर्वलोकप्रियं रामं त्यक्त्वा स्थिते त्वयि प्राक्सर्वलोकहिते रते ॥ संप्रति सर्वलोकाहिते अस्ते वा अनेन क्रूरेण कर्मणा सर्वलोकः कथमनुरज्येत ॥ सर्वलोकहिते रतं इति पाठे रामविशेषणं सर्वलोकप्रियत्वे हेतुतयेति बोध्यं ॥ ३२ ॥

अ० कां०

॥१२०॥